

УДК 811.112.2-373.7

**ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ГАСТРОНОМІЧНИМ
КОМПОНЕНТОМ У ПОЛІТИЧНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ НІМЕЦЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)**

Лапиніна О. Л.

Київський національний лінгвістичний університет, Україна, Київ

У статті досліджуються прагматичні особливості фразеологічних одиниць німецької мови з гастрономічним компонентом у політичній публіцистиці на матеріалі “Die Zeit”, “Der Tagesspiegel”, “Berliner Zeitung”. Розглянуто питання реалізації авторських інтенцій у пресі за допомогою фразеологізмів. Встановлено, що у газетно-публіцистичному стилі конотативне значення фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом включається у процес аргументації та націлене на виконання комунікативних стратегій. Використання фразеологізмів у газетному тексті є ефективним засобом впливу на читача, що дозволяє фокусувати його увагу, заохочувати до прочитання статті, експресивно виражати авторську оцінку.

Ключові слова: авторські інтенції, конотація, прагматична функція, газетно-публіцистичний стиль, комунікація, комунікативна стратегія.

Лапиніна О. Л. Коммуникативно-прагматический аспект функционирования фразеологических единиц с гастрономическим компонентом в политической публицистике / Киевский национальный лингвистический университет, Украина, Киев

В статье исследуются прагматические особенности фразеологических единиц с гастрономическим компонентом в политической публицистике на материале “Die Zeit”, “Der Tagesspiegel”, “Berliner Zeitung”. Рассмотрены вопросы реализации авторских интенций в прессе с помощью

фразеологизмов. Установлено, что в газетно-публицистическом стиле коннотативное значение единиц с гастрономическим компонентом включено в процесс аргументирования и направлено на исполнение коммуникативных стратегий. Использование фразеологизмов в газетном тексте определено как эффективное средство влияния на читателя, которое позволяет сфокусировать его внимание, побудить к прочтению статьи, а также экспрессивно выразить авторскую оценку.

Ключевые слова: авторские интенции, коннотация, прагматическая функция, газетно-публицистический стиль, коммуникация, коммуникативная стратегия.

Larynina O. L. *Communicative and pragmatic functions of phraseological units with a gastronomic component in political journalism / Kyiv National Linguistic University, Ukraine, Kiev.*

The article represents the research of pragmatic properties of phraseological units in German with a gastronomic component in political journalism on material "Die Zeit", "Der Tagesspiegel", "Berliner Zeitung". The article deals with the question of realization author's intentions with the help of phraseologisms. It has been proved that the connotative meanings of phraseological units enter the process of argumentation and persuasion in the newspaper style, phraseological units turned out to realization of communicative strategies. The most important pragmatic functions of phraseological units lie in stimulating the reader's motivation, leading his attention, concealing the information and creating metalinguistic reflections

Keywords: author's intentions, connotation, pragmatic functions, newspaper style, communication, communicative strategy.

Вступ. На сьогодні актуальним є розгляд фразеологічних одиниць (далі ФО) у контексті, оскільки дає можливість вивчення механізму мовленнєвого впливу адресанта на реципієнта. Актуальність дослідження зумовлена

загальною тенденцією сучасних лінгвістичних довідок на вивчення та розв'язання питань щодо отримання, збереження та передачі інформації фразеологічними засобами і визначається потребою дослідження функціонально-комунікативних особливостей фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом (далі ФОГК) у сучасній німецькій мові.

Основи прагматики були закладені одним із основоположників семіотики та філософського напрямку прагматизму, американським вченим Ч. Пірсом. Термін прагматика був введений в науковий обіг Ч. Моррісом, який, наслідуючи ідеї Ч. Пірса, розділив семіотику на семантику, синтактику та прагматику. Остання вивчає відношення між знаком та його інтерпретатором, тобто тим, хто його створює, приймає та розуміє [6, с. 29 – 30], тобто те, як інтерпретують знаки ті, хто ними користується, якою цінністю вони володіють для адресата. Лінгвістична прагматика почала активно розвиватися у 60-70 рр..XX ст. під впливом логіко-філософських ідей Дж. Остіна (теорія мовленнєвих актів), Г. Грайса, П. Стросона, Дж. Серля. Вивченню прагматики присвячено праці Ф. С. Бацевич, В. В. Богданова, А. Ю. Маслової, Л. П. Рижової, R. Bartsch, R. Rörings. Прагматичні особливості актуалізації ФО є предметом дослідження багатьох науковців: М. А. Багдасарян, Д. Х. Баранник, С. П. Коновець, С. Б. Пташник, А. В. Федорюк, Н. С. Хороз, Н. Lüger.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні прагматичних особливостей функціонування ФОГК у німецькій політичній публіцистиці.

Виклад основного матеріалу. Газетно-публіцистичний стиль охоплює масові популярні політичні тексти, які впливають на актуальні суспільно-політичні процеси оперативним документальним відображенням, основою якого є їх ідейно-політичне осмислення та емотивна оцінка [1, с. 193]. Політична інформація охоплює явища та події не лише політичної сфери життя, але й інші області життя суспільства, що мають політичне значення.

Газетний текст завжди має певну цільову спрямованість та прагматичну установку. Хоча публіцистичний стиль і характеризується логічною послідовністю аргументації або викладу матеріалу (інформативна функція), проте його прагматична спрямованість – це реакція реципієнта, діалог із читачем. Специфіка газетно-публіцистичного стилю характеризується високим рівнем засобів та способів досягнення експресивності та наявністю стандартів. Таке поєднання є стилістичним принципом організації висловлювання у публіцистиці [2, с. 346]. Логічність викладу, доказовість та переконливість поєднуються з образністю та емоційністю, а ФО є ефективними засобами досягнення експресивності.

ФОГК є мікротекстами, що пояснює їх можливість відображати інтенції (наміри) суб'єктів мовлення. Номінативна основа ФОГК містить всі типи інформації, характерні для відображення ситуації в тексті. Функціонування ФОГК у публіцистиці розглядаємо як вживання тексту в тексті. Прагматично орієнтованими макрокомпонентами значення ФО є блоки інформації, що виражають відношення суб'єктів комунікації, інтерпретуючи такого роду відношення як конотативні смисли. Під конотацією В. М. Телія розуміє будь-який прагматично орієнтований компонент плану змісту ФО, який доповнює їх денотативний та граматичний зміст. ФОГК починає повністю виконувати свою прагматичну функцію лише за умови її включення у висловлювання, оскільки реальне функціонування конотативного компоненту □ це його актуалізація у комунікативному повідомленні або в процесі організації комунікативних структур [3, с. 106-107]. Досліджуючи оцінний потенціал ідіом, В. М.Телія стверджує про те, що ідіоми та образно мотивовані слова надають висловлюванню певну іллокутивну силу [3, с. 202]. На відміну від слів, ФОГК виражають не лише раціональну оцінку, але й завдяки своїй образності, демонструють ставлення адресанта до описуваної ним ситуації чи події вже самим вибором тієї чи іншої ФОГК. Тому до складу прагматичного

макрокомпоненту значення ФОГК включаємо конотативний компонент (експресивність, оцінність, емотивність) та іллокутивний потенціал ФОГК.

Експресивна функція газети викликає критичну оцінку подій та ситуацій, яка найяскравіше відображена у газетно-публіцистичному стилі засобами фразеології. ФОГК не лише позначають певне явище об'єктивної дійсності, але й дають йому оцінку. Експресивні ФОГК характеризують стан мовця або його ставлення до явища, події, ситуації. Оцінність ФОГК передбачає схвальну або несхвальну характеристику предмета чи ситуації: *“Im Gespräch mit der Berliner Zeitung erinnerte sie an die positiven Wirkungen der Friedens- und Ökologiebewegung. Sie seien ein "wesentlicher Sauerteig der westdeutschen Gesellschaft" gewesen”* [8]. Мова йде про позитивну оцінку автором руху за мир та екологію. Схвальний відгук про їх позитивний вплив на західнонімецьке суспільство відображає ФОГК *ein Sauerteig in der Bewegung sein* - *“der positive Anreger, der vorwärtstreibende Initiator einer Sache sein”* [9, с. 1287]. Прикметник *wesentlich* підсилює експресивність виразу та оцінку адресанта.

Емотивна та експресивна оцінність ФОГК у багатьох випадках не залежить від контексту. У свідомості носіїв мови вона пов'язана з відображенням за допомогою ФОГК певних емоцій і виконує функцію налагодження контакту з читачем. Оцінка, яку виражає автор у своєму повідомленні, є відносною, оскільки залежить від емпатії адресата та його ціннісної орієнтації. ФОГК, що виражають нефіксовану оцінку, функціонуючи у текстах, змінюють її залежно від емпатії суб'єкта комунікації. Емотивна оцінка ФОГК не лише передає певне почуття, але й викликає певне відношення до об'єкта (презирство, зневагу, докір, схвалення), яке виникає у адресата внаслідок асоціативно-образного сприйняття ФОГК. У значення ФОГК автор вкладає своє емотивне відношення, яке може не співпасти з тим, як сприйме образ та декодує інформацію адресат. Реципієнт інтерпретує комунікативне повідомлення,

вкладаючи у нього свій смисл, який не завжди збігається з авторською задумкою.

Таким чином, емотивна оцінка наділена іллокутивною силою, реалізує певний іллокутивний намір адресанта, і за умови комунікативного успіху викликає перлокутивний ефект [3, с. 118]. Так, наприклад, у ФОГК прикметник *faul* викликає негативну образну асоціацію та імплікує (викликає) презирство, зневагу: *“Für die kleine Gebäudereinigungsfirma "Losert" in Reinickendorf könnte die Neuregelung für die 630-Mark-Jobs das Aus bedeuten. "Was sich die Regierung da ausgedacht hat ist doch ein faules Ei", sagt Losert, der Geschäftsführer”* [12].

Дослідження ФОГК у публіцистичних текстах дало підстави стверджувати, що позитивна оцінність ФОГК є скоріше винятком, ніж правилом. Для позитивної характеристики у газетних текстах функціонує ФОГК *Rosinen im Kuchen sein* - “das Beste sein” [9, с. 1255]: *“Malangré, Aachens Oberbürgermeister und CDU-Europa-Abgeordneter, sieht indes seine Stadt für die Zeit ab 1993 schon „wirtschaftlich und kulturell als Rosine im Kuchen Europa“ und gibt sich deshalb ganz optimistisch”* [10]. Сповненою оптимізму є позиція бургомистра щодо свого міста, що не може не викликати захоплення у реципієнта.

Низка ФОГК, наповнених новим, як правило гострим політичним змістом, включають соціальну оцінку, частіше негативну ніж позитивну та можуть викликати негативні емоції. Найчастіше у газетних текстах функціонують ФОГК, які покликані гостро критикувати ту чи іншу ситуацію, подію, або особу. Особливо часто спостерігаємо це, коли мова йде про боротьбу між різними політичними силами: *“Die Parteichefs nahmen Bezug auf ein Schreiben des Bundeskanzlers an die Union von dieser Woche. Schröder sei darin "wie eine Katze um den heißen Brei" herumgeschlichen, kritisierte Merkel am Freitag”* [5]; *“Die Opposition kritisiert die Regelung als wirkungslos. Das Gesetz sei ausgehöhlt wie ein Schweizer Käse und werde am Ende kaum Wirkung*

entfalten, sagte Linksfraktionsvize Cary Lay” [7]. У своїх виступах чи промовах політичні діячі використовують ФОГК, які несуть негативну оцінку, з метою ефективнішого впливу на аудиторію, насаджування їй своїх поглядів та переконань, у пошуках підтримки та схвалення своїх дій. Ці ФОГК покликані викликати у адресантів негативні емоції щодо дій іншої політичної сили. Виразну оцінку дають компаративні ФОГК, особливо ті, що побудовані на несумісності об’єднаних понять: *“Das was dabei an Ausgaben gespart würde, belastet die Konjunktur erneut und erhöht damit auch wieder die Defizite. Die Maßnahme wäre also in etwa so sinnvoll, wie Wasser mit einem Sieb abzuschöpfen”* [11].

Образність, асоціативність, лаконічність, експресія, афористичність, виразність є причинами використання ФОГК у заголовках. Саме заголовок є головною думкою автора, преамбулою до змісту. Тому частими є випадки трансформації заголовку, оскільки так автор виражає краще свій намір та задум, тісніше пов’язує з текстом, привертає увагу адресата.

Розглянемо в якості прикладу заголовки із газети *“Der Tagesspiegel”*: *“Keine Extrawurst für Fischer”* [4]. В момент ознайомлення читача із заголовком, імовірно, виникають асоціації з ФОГК *jmdm. eine Extrawurst braten*, яка має значення “jmdn. anders als andere behandeln, begünstigen” [9]. Текст статті роз’яснює значення заголовку: *“Beim „Schleuserausschuss“ geht es.... um die politische Leitung des Auswärtigen Amtes. Ohne die neue Visapolitik hätte es die verantwortungslose Leichtigkeit der Einreise von Schwarzarbeitern oder zur Prostitution gezwungener Frauen wahrscheinlich nicht gegeben. Ob dies vorwerfbare Schuld ist, ob hier ein Rechtsbruch systematisch vorbereitet wurde, all dies wird im Untersuchungsausschuss zu klären sein. Daher gibt es auch keinen Grund, auf diesen Untersuchungsausschuss zu verzichten, oder einem Minister eine „Extrawurst“ zu braten. niemand steht außerhalb von Recht und Gesetz. Herr Fischer ist Chef des Auswärtigen Amtes und muss für mögliche Missstände in seinem Haus die Verantwortung übernehmen”* [4]. Автор статті критикує

міністра іноземних справ ФРН Фішера стосовно візової політики, яка полегшила проникнення у Німеччину груп нелегалів. Адресант емоційно наголошує на відповідальності міністра за свої дії. Заголовок статті є закликом автора до читачів, не бути поблажливими до міністра і не пробачати йому помилок. Експресивність сучасного газетного тексту досягається за рахунок залучення ФО, яку автор використовує для вираження оцінки та підсилення емотивності.

Висновки. Таким чином, прагматична значущість досліджуваних ФОГК полягає у їх здатності відображати наміри суб'єктів мовлення. Відбір ФОГК у публіцистиці є завжди прагматично зумовленим. Прагматичний компонент значення досліджуваних ФОГК включає експресивно-оцінний та емотивно-оцінний компоненти та іллокутивний потенціал ФОГК. Досліджувані ФОГК допомагають авторам слідувати принципу економії мовних зусиль, особливо це стосується заголовків газетних текстів.

Література:

1. Брандес М. П. *Стилистика текста. Теоретический курс: Учебник / М. П. Брандес. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2004. - 416 с.*
2. Кожина М. Н. *Стилистика русского языка / М. Н. Кожина, Л. Р. Дускаева, В. А. Салимовский. - М.: Флинта, 2008. - 464 с.*
3. Теля В. Н. *Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Теля. - М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. - 288 с.*
4. *Keine Extrawurst für Fischer [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. - 20. Januar 2005. - Режим доступу: <http://www.tagesspiegel.de/politik/keine-extrawurst-fuer-fischer/578680.html>.*
5. Krupa M. *Regierung ist bereit zum Alleingang [Електронний ресурс] / M. Krupa, R. Zylka // Berliner Zeitung. - 08. Juli 2000. - Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/union-will-nicht-an-neuem->*

konsensgespräch-teilnehmen-regierung-ist-bereit-zum-alleingang,10810590,9814960.html.

6. *Morris Ch. Foundations of the Theory of Signs. International Encyclopedia of Unified Sciences / Charles W. Morris. - Vol. 1(2). - Chicago: The University of Chicago Press, 1938. - 62 p.*

7. *Opposition: Mietpreisbremse wird kaum Wirkung haben [Електронний ресурс] // ZEIT ONLINE. - 05. März 2015. - Режим доступу: <http://www.zeit.de/news/2015-03/05/wohnen-opposition-mietpreisbremse-wird-kaum-wirkung-haben-05110407>.*

8. *Rita Süßmuth verteidigt den Sozialstaat [Електронний ресурс] // Berliner Zeitung. - 11. November 1996. - Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/praesidentin-warnt-vor-gefahren-des-sparkurses-rita-suessmuth-verteidigt-den-sozialstaat,10810590,9202188.html>.*

9. *Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. In 5 Bänden [Електронний ресурс] / L. Röhrich. – Електрон. дан. – Berlin: Directmedia, 2000. – 1 CD-ROM. - 1834 S. - Назва з контейнера.*

10. *Schilda kennt keine Grenzen [Електронний ресурс] // ZEIT ONLINE. - 05. Mai 1989. - Режим доступу :<http://www.zeit.de/1989/19/schilda-kennt-keine-grenzen/seite-4>.*

11. *Wolff S. "Lohn-Nullrunden wären kontraproduktiv" [Електронний ресурс] / S. Wolff // Berliner Zeitung. - 21. April 2001. - Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/diw-konjunktur-experte-gustav-horn-ueber-die-gesamtwirtschaftliche-wirkung-von-tariferhoehungen--lohn-nullrunden-waeren-kontraproduktiv-,10810590,9895654.html>.*

12. *Wolk C. Wir fühlen uns in den Abgrund getrieben [Електронний ресурс] / C. Wolk // Berliner Zeitung. - 14. Mai 1999. - Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/der-baecker-die-verkaeuferin-feuerwehrmann-der-sportverein-die-putzfirma-der-gastronom--wir-fuehlen-uns-in-den-abgrund-getrieben-,10810590,9638760.html>.*

References:

1. Brandes M. P. *Stilistika teksta. Teoreticheskiy kurs: Uchebnik / M. P. Brandes.* - 3-e izd., pererab, i dop. - M: INFRA-M, - 2004. - 416 s.
2. Kozhina M. N. *Stilistika russkogo yazyka / M. N. Kozhina, L. R. Duskaeva, V. A. Salimovskiy.* - M.: Flinta, 2008. - 464 s.
3. Teliya V. N. *Russkaya frazeologiya: semanticheskiy, pragmaticheskiy i lingvokulturologicheskiy aspekty / V. N. Teliya.* – M.: Shkola «Yazyki russkoy kultury», 1996. – 288 s.
4. *Keine Extrawurst für Fischer [Elektronnyi resurs] // Der Tagesspiegel, 2005.*
- Rezhim dostupu: <http://www.tagesspiegel.de/politik/keine-extrawurst-fuer-fischer/578680.html>.
5. *Krupa M. Regierung ist bereit zum Alleingang [Elektronnyi resurs] // Berliner Zeitung, 2000.* - Rezhim dostupu: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/union-will-nicht-an-neuem-konsensgesprach-teilnehmen-regierung-ist-bereit-zum-alleingang,10810590,9814960.html>.
6. *Morris Ch. Foundations of the Theory of Signs. International Encyclopedia of Unified Sciences / Charles W. Morris.* - Vol. 1(2). - Chicago: The University of Chicago Press, 1938. - 62 p.
7. *Opposition: Mietpreisbremse wird kaum Wirkung haben [Elektronnyi resurs] // ZEIT ONLINE, 2015.* - Rezhim dostupu: <http://www.zeit.de/news/2015-03/05/wohnen-opposition-mietpreisbremse-wird-kaum-wirkung-haben-05110407>.
8. *Rita Süßmuth verteidigt den Sozialstaat [Elektronnyi resurs] // Berliner Zeitung, 1996.* - Rezhim dostupu: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/presidentin-warnt-vor-gefahren-des-sparkurses-rita-suessmuth-verteidigt-den-sozialstaat,10810590,9202188.html>.
9. *Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. In 5 Bänden [Elektronnyi resurs]. Berlin: Directmedia, 2000. – 1 CD-R. - 1834 S.*
10. *Schilda kennt keine Grenzen [Elektronnyi resurs] // ZEIT ONLINE, 1989.* - Rezhim dostupu: <http://www.zeit.de/1989/19/schilda-kennt-keine-grenzen/seite-4>.

11. *Wolff S. "Lohn-Nullrunden wären kontraproduktiv" [Elektronnyi resurs] // Berliner Zeitung, 2001. - Rezhim dostupu: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/diw-konjunktexperte-gustav-horn-ueber-die-gesamtwirtschaftliche-wirkung-von-tariferhoehungen--lohn-nullrunden-waeren-kontraproduktiv-,10810590,9895654.html>.*

12. *Wolk C. Wir fühlen uns in den Abgrund getrieben [Elektronnyi resurs] // Berliner Zeitung, 1999. - Rezhim dostupu: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/der-baecker-die-verkaeuferein-feuerwehrmann-der-sportverein-die-putzfirma-der-gastronom--wir-fuehlen-uns-in-den-abgrund-getrieben-,10810590,9638760.html>*

